

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Valerii Reginaldi Bvrgvndi Seqvani E Societ: Iesv,
Praxis Fori Poenitentialis**

Ad Directionem Confessarii, In Vsv Sacri sui muneris ...

Regnault, Valère

Mogvntiæ, 1617

Cap. 2. De Iudicio temerario,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78332](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78332)

Quapropter credit Caiet. in verbo Prædicatorum peccata in vniuersum quando prædicator mēitur circa doctrinam fidei, bonorum morum, historiam Sanctorum, miraculorum, & Prophetiarum ad docendum aut instruendum, aut persuadendum aut monendum auditores, mortale peccatum committere. Quæ eadem est doctrina Armillæ in verbo Prædicatorum num. 3. & Nauarr. in Enchir. cap. 25. numer. 141. Quinimo ex eodem Caietano in verbo Mendacium. Omne mendacium prædicatoris contra veritatem, spectans ad ipsius officium (quod est auditores suos erudienti, a quædam fundendi, ac bene monendi) mortale est ex suo genere, vt pote quod consistit ipsum coram Deo, tanquam falsarium adulterantem prædicationis officium, annunciando in persona Christi, & Ecclesiæ (iuxta illud posterioris ad Corinth. cap. 5. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos) id quod nec Christus nec Ecclesia commisit ei. Quod si prædicator ipse, non quidem circa veritatem ad officium ipsius spectantem: sed circa extranea, impertinenter inserta, mentitur: non esset ideo de mortali condemnandus: nisi forte ratione scandalii, vt adhuc eum eodem Caiet. docent Armilla & Nauarrus locis citatis. Quo referri potest traditum ab eodem Caietano in cit. sine art. 4. mentientem in nominibus auctoritatis, aut quotationibus; puta cap. 10. pro 12. aut Isaiam, pro Ieremia; aut Ieronimum, pro Augustino dicendo, peccare quidem, sed non mortaliter: quia non contra, sed præter veritatem doctrinæ, mentitur. Falli namq; in talibus, non est falli in doctrina, sed in accidentibus eius. In quo consentiunt cum eo Syu. in verbo Mendacium quaest. 4. & Nauarr. in Enchir. cap. 18. num. 4.

Secundum corollarium est: Peccatum mortale committi non adimplendo factam promissionem, si ea sit de re notabili. Tunc enim mendacium suo modo perniciosum committitur (quod D. Thomas tangit 2. 2. quæst. 110. art. 3. ad 5.) atq; adeo mendacium mortale: cum negari nequeat simplicem promissionem, obligare sub mortali ad sui impletionem, si sit de re graui, prout docet D. Antonius 2. part. tit. 10. cap. 1. §. 4. sub finem: sequiturque Caietanus in verbo Perfidia: & 2. 2. quæst. 88. artic. 1. circa principium. Atq; probatur: quia promissio inducit obligationem seruandæ promissum: alioqui enim tolleretur fides hominum inter ipsos; siq; sit in re graui, violatio illius graue nocuum adfert proximo contra charitatem, animæ vitam. Debet vero istud intelligi dummodo talis promissio sit de re licita, & possibili, facta; absq; vi, dolo, & fraude, iuxta tradita per Nauarr. in sequent. num. 7.

Porro dictum est, si fuerit de re notabili; quia si de re leui sit promissio, veniale tantum committitur, si ea non seruetur; ex Caiet. locis cit. & ex alijs communiter. Idq; Nauarr. in eodem num. 7. confirmat a maiori: quia si furtum rei leuius non est mortale, multominus erit violatio promissionis de re leui: vt de dicenda alicui salute tuo nomine. Adde ex eodem Nauarr. ibidem nullum esse peccatum non seruare promissionem, si ita rerum status immutetur, vt vis promissionis eneruetur: sicut fit cum is cui facta est promissio illam remittit: argumento textus in cap. 2. De sponsalibus. Itemq; quoties alia quæuis mutatio interuenit, quæ si a principio fuisset: talis promissio, tunc minime facta esset: aut saltem casus talis tunc occurrens, esset exceptus, iuxta doctrinam D. Thomæ 2. 2. quæst. 110. artic. 3. ad 5. quam adhucloco cit. Nauarrus habet.

Tertium corollarium est: peccare mortaliter peccato mendacij perniciosi eum, qui fingit se in aliqua scientia esse doctorem, vt Ecclesiasticam dignitatem obtineat: ad quam ea qualitas requisita est omnino. Hoc expresse tradit Nauarrus in eod. cap. 18. nu. 8. in fine: & est de se clara.

Quartum corollarium est: similiter peccate eum qui vt aliquam cathedram, vel canonicatum obtineat, pro se verba facit; mendaciter iniquis v. g. se libros edidisse in lucem, aut quid aliud per quod falsam de se concitat opinionem: quæ cedens in notabile proximi detrimentum, mendacium est perniciosum: iuxta tradita per D. Thomam 2. 2. quæst. 112. art. 2. & Nauarr. in Enchir. cap. 23. n. 16.

Quintum est: simili quoque modo peccare eum qui per hypocrisim simulat sanctitatem, vt ea ratione beneficiu consequatur. In tali enim hypocrisim mendacium dari, constat

ex definitione mendacij in principio huius capituli assignata, & ex communiter recepta doctrina de hypocrisim, quam in 2. 2. qu. 111. D. Thomas persequitur. An autem ea sit mendacium perniciosum mortale, an veniale, D. ipse Thom. ibid. art. 4. docet esse discernendum ex fine: qui si repugnet charitati in Deum vel in proximum, erit mendacium mortale, vt quando quis sanctitatem simulat, vt falsam doctrinam disseminet: vel vt adipiscatur Ecclesiasticam dignitate indignus: & sic de similibus, quæ sunt cum notabili Dei aut proximi iniuria. Sin autem idem finis charitati minime repugnet, mendacium non censetur plusquam veniale, cum vitam animæ, quæ est charitas, non auferat.

CAP. II.

De iudicio temerario.

SVMMARIVM.

- 20 Quid sit temerarium iudicium, & quale peccatum sit.
- 21 Excusatio a peccato mortali, dum de proximo malum iudicatur, eo quod r. s. sit aperta, aut habeantur illius sufficientia indicia.
- 22 Iudicium temerarium non est mortale, nisi sit de re graui.
- 23 Ad iudicium temerarium non sufficit, vt fiat de re absolute, sed requiritur vt fiat contra proximum.
- 24 Ad temerarium iudicium requiritur vt ipsum sit certum fixum.
- 25 Vt censatur peccatum mortale requiritur vt deliberate fiat.
- 26 De opinione, dubitatione & suspitione temerarijs, quid sint & quando sint peccata mortalia.
- 27 Quod a mortali excusentur, quando sunt ex errore, non tamen semp.
- 28 Mortalia peccata sunt, cum proueniunt ex prauo affectu & malevolentia erga proximum.
- 29 Documenta de eo quod dubia sint in meliorem partem interpretanda.
- 30 Explicatio dubij, An liceat iudicium de proximi bonitate, malitiaq; iuste dere.

Hic de temerario iudicio agitur tanquam de interno mendacio seu mentali testimonio falso contra proximum. Ipsum est enim, cum quis ex leuib; & insufficientibus indicij; apud se contra proximum fert iudicium certum, & deliberatum in re graui: vt cum iudicat ipsum peccare mortaliter, aut esse in statu peccati mortalis. In eo autem mendacium mentale committitur: quia spectat etiam ad mendacium, si certo id definiamus, quod nescimus an tale sit, sicut ad periuurium spectaret si de eodem iurarem, ex Nauarro in Enchir. cap. 12. numero 8. Est vero mendacium perniciosum ex eodem Nauarro in sequent. cap. 18. n. 9. Et patet: quia is proximo nocet, tam qui in propria, quam in aliena mente falsam de eo opinionem ingenerat. Esse autem mortale habetur ex D. Thomæ 2. 2. quæst. 60. art. 3. & D. Anto. 2. part. tit. 3. cap. 8. §. 1. versu Quantum ad secundum. Quibus accedunt plures alij, quos refert Petrus à Nauar. lib. 2. De restit. cap. 4. num. 446. Ratio est vero, quia per hoc fit proximo grauis iniuria, notabiliter contemnendo ipsum, infamandoque iniuste: quod ad mortale sufficere patet: quia si causam daret vt alius eandem quam ipse, sinistram opinionem de illo haberet, mortaliter peccaret tanquam infamans in re notabili; faciensq; ei notabile iniuriam. Perinde autem nocetur proximo, siue in propria, siue in aliena mente ingeneretur de eo praua opinio. Quisq; enim ius habet ad bonam de se estimationem in vnoquoque alio, nisi obstat causa aliqua rationabilis. Ergo & perinde peccatur. Accedit quod quis tali iudicio vendicat sibi quodammodo id quod Dei proprium est, nempe scrutari aliorum corda: à quo scelere nos reuocat A postolus in priori ad Corinth. capit. 4. Nolite, iniqui, ante tempus iudicare quoad vsq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestaabit consilia cordium.]

**

**

Observationes pro praxi notanda de iudicio temerario proprie dicto.

SECTIO I.

21.

Aduerte autem primo, quod si res patenter esset mala, sicut est homicidium factum priuata auctoritate, aut fornicatio, is qui illam videret ab aliquo perpetrari, nullum delictum committeret iudicando ipsum peccare: quia sufficientem habet causam iudicandi. Quam esse D. Thomæ loco cit. communiter receptam sententiam annotans Greg. à Valen. 2.2. disput. 5. quest. 4. punct. 3. in confirmationem adfert illud Domini Ioannis 12. Nolite iudicare secundum faciem, sed rectum iudicium iudicate. Rectum est enim, quod in sufficienti ratione fundatur, & non tantum in leuibus coniecturis; qualis est quæ fit ex facie. Imo si de perpetratione quidem constaret solummodo ex indicijs, sed talibus quæ sint sufficientia ad ferendum prudenter iudicium; ille qui ferret, non delinqueret saltem mortaliter: vt pote non iudicans temere, sed nixus fundamento ad morale certitudinem sufficienti. Non enim obstat quod non nihil dubietatis interueniat: quia in moralibus, parum pro nihilo reputatur: vt bene ait Sotus lib. 3. de iust. & iure quest. 4. art. 3. post tertiam concl. Inde inferens, quod vbi ita certus es in sententia, vt nihil fere dubites, censuris certum iudicare sufficienter ad excusandum à mortali. Similiter si iudicium sit repentinum; vt cum videns iuuenem cum puella absq; arbitris colloquentem, subito raperis ad male de eis iudicandum: in eo enim iudicio, ex defectu plenæ deliberationis, non perinde peccas, ac peccares si cum animi reflexione, plenæq; deliberatione eandem sententiam confirmares.

Cæterum in vsu habendum est commendatum salubre consilium quod ex D. Bernardo Concil. Colonien. habet in expositione huius præcepti, versus Mendacium pernic. osium; nimirum vt in talibus, qui potest excuset actionem; qui non potest, excuset intentionem: & qui neq; hanc excusare potest, excuset tentationem: quia vt ita faciat, postulat charitas quæ operit multitudinem peccatorum.

Iam quæ indicia existimari debeant sufficientia, certo definiri in particulari non potest: sed tantum in genere dici, in priuato iudicio non inesse temeritatem, quando talia sunt indicia, aut testimonia ex quibus vir prudens merito moueatur ad tale quid iudicandum, prout notat Sotus in eodem artic. 3. non multo ante solutionem argumentorum. Addens exemplum de eo qui visus est noctu scalis con cendere fenestras alicuius domus; & de iuene qui visus ex in loco secreto petulanter amplexari puellam non repugnantem. De quibus sinistrum ferre iudicium ex talibus indicijs non est temerarium: immo nec culpa, ex eodem authore. Quod idem potiori ratione existimandum est, si quis de alio malum suspicetur, vel suspendat iudicium, vel dubitet cum sufficientibus indicijs, ex Petro à Nauar. in cit. capit. 4. num. 447. Addente in numero 448. cum indicia fuerint tantum probabilia, id est, media inter leuia & violenta, seu graues præsumptiones, iudicium ex eis factum non videri plus quàm veniale: quod censetur eo leuius, quo indicia fuerint probabiliora; & grauius, quo fuerint minus probabilia, ex Soto loco cit.

22.

Aduerte secundo, quod si iudicium temerarium non sit de re graui, mortale non committi, quantumcunque leuia, imo nulla, aut etiam falsa sint indicia, ex quibus ipsum fertur, prout expressit idem Petrus à Nauar. in præced. nu. 444. Rem autem grauem intellige eam, quæ per ipsum temerarium iudicium proximo inferitur notabilis iniuria: siue ea sit talis, quæ rationem peccati mortalis habeat; siue quæ tantum peccati venialis, imo nullius peccati rationem contineat. Nam ex Soto in eodem loco, grauitas temerarj iudicij non sumitur ex grauitate peccati, quod iudicatur alicui inesse: sed ex grauitate iniuriæ quæ fit illi, dum temere aliquid de illo iudicatur: siue peccatum sit siue non sit id, vnde contra suam voluntatem, in animo iudicantis vilipenditur notabiliter. Sic enim peccatum est graue hominem honoratum, & magni nominis, ex leui causa iudicare natum esse ex infamibus parentibus; etiam si hoc non sit in se peccatum. Contra vero peccatum est leue, ex leui causa iudicare militem furibun-

dum occidisse hominem in duello, etiam si id sit graue peccatum mortale, quia talis miles non putat in eo suam famam lædi, sed id sibi gloriæ tribuit. Huius doctrinæ congruenter Lud. Molina De iust. & iure, tract. 4. disput. 16. nu. 5. in fine; notat non esse peccatum mortale, si quis in re graui temere iudicaret de aliquo determinato quem à longe videt, vel ei noctu occurrit, ita vt non agnoscat, nec in posterum agnitus sit quis ille sit. Neq; enim magna iniuria læsiove notabilis inferitur tunc proximo. Vnde notabiliter ægrefcitur debeat de se taliter existimari.

Aduerte tertio, quando temerarium iudicium non est contra proximum, sed fertur tantum de ipsa re (vt cum quis audiens verbum turpedici puella, iudicat illud esse peccatum mortale) minime pertinere ad iudicium de quo hic agitur; sicut pertineret si à quo verbum ipsum turpe dicitur, mortaliter peccare iudicaretur. Ratio est, quia tale iudicium factum de rebus secundum se, non est perniciosum; per illud enim non inferitur iniuria proximo, sicut per factum contra proximum ipsum: quem cum excusare possis, quod tale quid ex surreptione dixerit; turpitudinem mortalem ei iniuris: quod est iniuriosum & contra charitatem. Hæc doctrina est Caietani in verbo Iudicium temerarium, & Armille in eod. verbo §. 8. post. D. Thomam 2.2. quest. 60. art. 4. ad 2. vbi idem Caietanus videri potest.

Aduerte quinto, ad peccandum mortaliter per iudicium temerarium requiri, prout ibidem Sotus adhuc notat, vt ipsam sit certum: seu tale, quod dubietatem permixtam non habeat, aut certe, quando quidem in moralibus parum pro nihilo reputatur, non nisi valde paruum. Atq; hinc est, quod ille qui ex insufficientibus indicijs de alterius bonitate vel peccato iudicat, nihil definitiue, sed dubitatiue se habens, aut definitiue quidem, non tamen firmiter: sed cum hæsitacione circa partem oppositam, non peccat peccato temerarj iudicij: quia cum desit sententia definitiua, non est iudicium; sed potius dubitatio: vel ad summum opinio. Id quod à Caiet. notatum 2.2. quest. 60. art. 3. circa initium, obseruatione dignum est pro multis qui se in temerarium iudicium incidisse putat ob malam opinionem quam conceperunt de proximo. Etenim falluntur in eo, quando sic interea dispositi sunt, vt si interrogarent se ipsos; num apud se talem existimationem haberent certam, se non habere inuenirent, sed hæsitare, aut forte etiam credere falsam eam esse.

Aduerte quinto, ad hoc vt temerarium iudicium sit peccatum mortale, requiri vt deliberate fiat. Nam vt in alijs peccatis, ita in hoc defectus plenæ deliberationis à mortali excusat. Vnde fit vt quando timorati, & scrupulosi maxime, si passi sunt sinistras cogitationes de proximis, & dubitant an mortaliter peccauerint, interrogari debeant. An si tunc aduertissent illud esse iudicium temerarium, & peccatum mortale, deliberate consensissent: siq; respondeant negatiue, putandum est, quod non peccarint mortaliter; quia vel nullus fuit consensus voluntatis, vel certe si aliquis fuit, non fuit plene deliberatus, nec sufficienti ad mortale.

De opinione, dubitatione, & suspitione temerarijs.

Hæ cum iudicio temerario eam connexionem habent, vt simul tractari merito possint: propterea quod in eas ipsum frequenter degenerat per solum defectum certitudinis, per quem vnum distinguitur ab eisdem: quoniam ex quoque sunt indicia ex leuibus causis, de bonitate aut malitia proximi: non quidem ad instar illius certa: sed cum incertitudine ac formidine. Sic autem inter se differunt, quod opinio sit iudicium in vnam partem determinatum quidem, sed vacillans, coniunctam habendo formidinem de parte opposita. Dubitatio vero sit, qua sic animus hæret vt in neutram partem inclinet: ac demum suspicio qua animus in vnam partem inclinat sed sine determinato iudicio: tantum enim est concitatio quædam animi ad assentiendum vni parti, eo quod species veri subluceat in illa, quæ non in altera.

De earum malitia autem quid sit tenendum sufficienter ad institutum nostrum tradi potest sequentibus propositionibus. Prima est: Indicia quæ non sufficient ad ferendum ex eis absque temeritate iudicium firmum, posse sufficere ad

haberi-

habendam sine temeritate opinionem de alio. Atque ad dubitationem sine temeritate habendam, sufficere posse iudicia in iudiciis, que factis sunt ad opinionem ipsam a temeritate eximentiam. Ac de nunc ad subrogandum sine temeritate eximentiam. Huius ratio esse potest quod ad liberandum a temeritate iudicium, de se minus firmum requiratur fundamentum rationis minus firmum, quam ad liberandum iudicium, de se firmum.

Secunda propositio est: Eas de se ordinarie excusari a mortali, si contingant ex errore quodam intellectus, quo apprehendit iudicia tanquam sufficientia ad sic iudicandum. Hinc indicat D. Thom. 2.2. quest. 60. art. 3. cum docet iudicare de proximo ex leuibus causis aliquid malum graue pro certo, peccatum esse mortale: dubitare autem veniale tantum esse. Vbi nomine dubitationis, comprehendit non solum proprie dictam, sed etiam assensum quemcumque vacillantem ex formidine ei permixta: prout Caiet. ibid. & Sotus lib. 3. De iustitia & iure, quest. 4. art. 3. interpretatur; & post utrumque Gregor. à Valent. 2.2. disput. 5. quest. 4. puncto 3. proposit. 3. Addens quod notatum est à Nauarro in commentario ad Rubricam de iudiciis, num. 50. in fine, eam formidinem esse non modo actuale, id est, qua quis iudicando vacillat actu: sed etiam virtuale, contingentem in casu in quo si iudicans interrogaretur, an pro penitus indubitato habeat illud quod iudicat, responderet quod non habeat, imo quod forte illud falsum.

Probat autem propositio ex eo, quod assensus vacillas seu admixtam habens formidinem notabilem in opposito, actus sit imperfectus quo non inferitur iniuria magna proximo. Cum enim siue opinans, siue dubitans, siue suspiciens, putet expresse vel tacite se falli posse: iudicium quod sic fertur de proximo, non est natum in ipso generare grauem contemptum proximi: præsertim cum, ut supponimus, non ex malitia, sed ex humano errore sic iudicet; paratus se corrigere, ubi ad rem melius aduertit. Accedit quod vehemens procliuitas ad iudicandum de aliis, ex signis que non careat verisimilitudine multum minuat deformitatem talis iudicij. Vnde D. August. tract. 90. in Ioan. inter cetera inquit. Ignoscatur nobis quod de occultis hominum aliquando, imo assidue non vera sentimus. Hoc enim ad humanam tædationem pertinere arbitror: sine qua duci ista non potest vita, ita ut Apostolus dicere: Corinth. 10. Tentatio vos non apprehendat nisi humana, &c.

Ceterum cur in eadem propositione addita sit particula ordinarie, ratio est, quam ex Soto Gregor. à Valent. habet, quod quandoque possint esse tales circumstantie rei & personæ, vt non obstantibus notabili formidine, iudicium temerarium sit peccatum mortale: vt si ex leuibus causis de honesta & religiosa persona voluntarie dubites an peccatum enorme, v.g. incestum cum matre commiserit: quia ex enormitate ejusdem peccati & personæ honestate, plus augetur deformitas talis iudicij, quam minuatur ex formidine ei eorum iuncta. Et sic alias quoties apertum esset magnam iniuriam tali personæ fieri, si in ducerentur alij ad tale quid de eo dubitandum, vnde suspenderetur & faceret notabilem famam acturam. Quo spectant tradita à Soto in lib. 3. de iust. & iure, quest. 4. art. 3.

Tertia propositio est: Eum qui non tam ex errore intellectus, quam ex prauo affectu voluntatis & malevolentia erga proximum, etiam si aduertat iudicia non esse sufficientia, opinatur vel dubitat vel suspicatur de eo malum graue, quod de se sit occasio magnæ infamie, peccare mortaliter. Hæc probatur: quia in eo inferit iniuriam proximo in re graui. Neque excusatur, sicut in casu præcedentis propositionis, ex errore vel ex infirmitate humana cum deliberate & ex malitia iudicet: eo quod vel proximum contemnere & pro vilis habere pro se. Nec item ex formidine, quia etsi putet se falli posse: aduertatq; se non habere causam iustam: tamen vult in sua praua opinione pertinaciter persistere. Vnde licet iudicium illius non sit firmum ex parte obiecti cum putet se posse vi res aliter habere: est tamen ex parte subiecti: quod sufficit ad impedimentum diminutionis iniuriæ. Accedit quod Dominus noster Math. 7. & Luc. 6. iudicio & condemnatione dignos docet eos qui minora fratrum suorum vitia insectantur, & condemnant tanquam sanctiores: cum

longe iniquiores sint. Peccatum enim est graue ex malevolentia imaginari proximos, non quales reuera sunt, sed quales ex prauo tuo affectu velis haberi in propriam tuam commendationem, & contemptum illorum.

Difficultas. An dubia sint in meliorem partem interpretanda.

Hanc D. Thom. tractat. 2.2. quest. 60. art. 4. Tenenda autem videntur hæc documenta, quæ bene Lessius notauit, De iustit. & iur. lib. 1. cap. 29. dubit. 4.

Primum est: Dubia de rebus, æstimanda esse suis momentis: de personis autem interpretanda esse in meliorem partem. Ratio est, quia in iudicio rerum id tantum agitur vt veritas attingatur: in iudicio personarum vero, veritas sic queratur, vt maxime cauendum sit ne proximo iniuria irrogetur.

Secundum est: Dubia de personis in meliorem partem interpretanda esse intelligi debere negative, non autem affirmative. Hoc est Caietani, ad memor. art. 4. cuiusque sensus est in dubio, nos non teneri actu positivo iudicare proximum innocentem esse ipsa, nec peccasse mortificare, ac bonam intentionem habuisse: teneri autem non habere ipsam pro improbo, vel pro autore criminis, propter dubium. Quorum illud probatur ex eo, quod non teneamur ad iudicium expositum probabili periculo erroris, cum omnis error pertineat ad aliquale malum intellectus, quod sapienti vitandum est, quam commode fieri potest. Hoc vero probatur ex eo, quod iustitia postulat vt in dubio nemo tanquam criminis reus infametur, non modo exterius, sed etiam interiorius in animo: cum quisque ius habeat vt sibi certa pœna non irrogetur pro incerta culpa. Id enim esset irrogari sine iusta causa de qua constat: quod est contra iustitiæ regulam.

Tertium documentum est. Quando agitur de damno vitando aut de remedio aduersus illud adhibendo, dubia accipienda esse in deteriore partem: non quidem iudicando proximum esse improbum, vel habendo eum pro tali: sed cauendo sibi ab illo exterius, tanquam ab eo, de cuius probitate incertus sis. Hoc est D. Thomæ citato ad 3. vbi rationem reddit: quod ad remedium adhibendum siue nostris siue alienis malis, expediat vt id supponatur quod deterius est: quia remedium quod est efficax contra maius malum, minus magis est contra minus malum. Hinc excusantur qui admittentes aliquem ignotum in suas adeseant rebus suis, perinde ac si dubia esset eius probitas, dummodo eum non habeant pro improbo. Excusantur item Superiores qui ob iudicia quædam dubia, subditos obiurgant, atq; remedia illis corrigendis, tanquam malis, adhibent ob speciem mali, à qua Apostolus in prioria ad Thimoth. cap. 5. præcipit abstinere: dummodo interius non habeant eos pro malis: sed factum in animis suis excusent, aut certe intentionem: cauentq; ne vel modum excedant vel eos reddant aliis suspectos, vel de virtutibus eorum diffidere videantur.

Altera difficultas, An sit peccatum suspendere iudicium de aliquo, nolendo cogitare ipsum bonum esse vel malum.

DE hæc re videtur tenendum cum Petro à Nauar. lib. 2. de resist. cap. 4. num. 43. suspensionem eiusmodi non esse peccatum: Quod contra Medinam ille probat, quia certum est, quod possit quis velle nunquam de alio cogitare. Id autem si faciat, omnino iudicium circa illum suspendit, nec bonum nec malum de illo cogitans. Quare suspensio de qua agimus non est de se peccatum. Præterea si ab initio non teneatur quis habere bonam existimationem, sane meritam gratiam facit illi, bene de illo nunc existimando: nec vllam facit illi iniuriam eiusmodi gratiam subtrahendo. Quamdiu enim ea interior est, nec ab illo acceptata, nullum ius ille ad eam acquirit potestque pro libito reuocari sine illius iniuria, dummodo opposita, nempe mala opinio, non admittatur de illo. Vnde intelligitur non peccare, saltem mortaliter, eum qui occasione aliquorum signorum etiam leniam; circa aliquem habet se negative, nihil siue boni siue mali cogitando iudicandoque de eo: veritati liberum suum locum relinquens: ac totam rem tanquam incertam, iudicio

Dei committens. Quamquam tamen charitati valde confiteantur: iudicando scilicet proximum habendum esse pro viro probato, quamdiu non constat de contrario: atque ita affectu interno ac externo, agendi modo ipsum tractando, ac si re ipsa sit probus. Quod tunc maxime seruandum est quando negotium aliquod cum eo transigendum, tale quid exegerit, aut prauus in eum motus animi vincendus fuerit.

CAPVT III.

De falso testimonio.

SVMMARIVM.

- 31 Mendacium à Iudice dictum in iudicio quando fit vel non fit mortale.
- 32 Non est mortale dictum à Iudice condemnante secundum allegata & probata eum, quem scientia priuata scit esse innocentem.
- 33 De mendacio accusatoris; & quod hic teneatur restituere per illud acquisitum.
- 34 Explicatio dubitationis: An accusator antequam accuset teneatur reum pramonere vt satisfaciatur.
- 35 Mendacium rei in iudicio tanquam perniciosum, rationem habet peccati mortalis.
- 36 Obseruanda à Confessorio quoad tale mendacium.
- 37 Rationes suadentes probabile esse, quod reus cuius crimen non est plene probatum, à mortali excusetur, si illud in iudicio neget ad mortem vitandam.
- 38 Nonnulla ad qua aduertendum est in iudicio serendo de eiusmodi mendacio.
- 39 Requisita vt quis censetur legitime interrogatus.
- 40 De infamia requisita.
- 41 De iudicio ac semprobatione.
- 42 Reus potest respondere ambigue, quando non interrogatur iuridice, & fugere nondum captus.
- 43 Falsum testimonium peccatum mortale est suo genere.
- 44 In eo excusatio non habet locum ex materia leuitate, cum fuerit iureiurando confirmatum.
- 45 Quid tenendum sit de eo qui bona fide putat se dicere ac iurare verum.
- 46 Testis cum non interrogatur secundum iuris ordinem, perinde celare potest veritatem ac reus, etsi nonnulla cernatur differentia.
- 47 Etiam si crimina sint notoria, nisi vergant in reipub. perniciem, aut notabile damnum tertij: auctor omnino occultus celari potest.
- 48 Non tenetur quis testificari cum graui suo damno: & quid agere debeat, cum non interrogatur iuridice.
- 49 Denunciatio mendax quando fit peccatum mortale.
- 50 De denunciatione faciendâ in iussu Superioris intendentis punitionem.
- 51 De faciendâ in iussu eiusdem intendentis correctionem Rei, aut partis satisfactionem.
- 52 Eam fieri non premissa correptione fraterna, si peccatum sit omnino occultum (excepto casu hæresis) Superior precipere non potest.
- 53 Quid agi debeat cum crim. no. us notorius est.
- 54 Aliter procedendum est cum Superior precipit reuelationem fieri per modum denunciationis, ac per modum iudicij.
- 55 De reuelatione criminis quod vergit in reipub. perniciem, aut notabile damnum tertie persone.
- 56 De monitione Rei, quando pramitti debeat eidem reuelationi.
- 57 Alia aduertenda de eadem reuelatione.
- 58 Facienda est, cum quam minime fieri potest noxij detrimento.
- 59 Qua ratione Prelato aut denunciari possit peccatum occultum proximi, quod ei soli nocet.
- 60 Obligatio corripiendi publice peccantem, & quedam alia aduertenda circa predictam denunciationem.
- 61 Obligatio obediendi Superiori precipienti vt criminosis, secreto reuelentur sibi, tanquam patri.

62 Seruanda est forma edicti quo Superior precipit aliquid reueari.

63 Quisdam circa eandem reuelationem noranda pro praxi.

64 Excusatio ab obligatione, qua imponitur sub excommunicatione reuelandi eos qui aliena bona retinent.

ALSI testimonij nomine intelligitur hic generaliter omne perniciosum mendacium, quod in iudicio dicitur, siue à Iudice, siue ab actore seu accusatore, siue à defensore, aut notario vel procuratore, siue à reo, siue à teste, siue à denunciatoribus. Non habet autem difficultatem in defensore, notario & procuratore specialis, quæ non satis intelligatur, tum ex mox dicendis de aliis; tum ex speciali ratione iudicandi de peccatis earundem personarum, tradenda in sequenti libro tractatu vltimo. Dicemus ergo hic 1. de mendacio Iudicis, secundo, de mendacio accusatoris; tertio, de mendacio rei, quarto, de mendacio denunciatoris.

SECTIO I.

De mendacio Iudicis.

Circa hoc notandum est, quod si Iudex in iis quæ ad iudicium attinent, mentiatur, tale mendacium censetur perniciosum, & per consequens mortale iuxta tradita à D. Thoma 2.2. quest. 110. art. 4. Idque expresse docent Caiet. in verbo Mendacium & Armilla eodem verbo §. 2. æquiparantes mendacium Iudicis, dictum contra veritatem spectantem ad officium ipsius, mendacio prædicatoris dicto contra veritatem, ad officium ipsius spectantem. Quod si mendacium à Iudice prolatum in iudicio, non esset de iis quæ ad iudicij veritatem pertinent, is de mortali non esset condemnandus, iuxta eundem Caietanum ad citatum D. Thomæ art. 4. sub finem: quem Nauar. sequitur ad cap. Fratres De panit. dist. 5. num. 21. & 22. Intellige autem nisi aliunde sit mortale, vt ex iuramento adiuncto. Quinimo & Nauar. in eod. num. 22. addit in iis etiam quæ ad iudicium pertinent, Iudex possit venialiter tantum peccare mentiando, ob materiam leuitatem, quam in tali peccato, perinde ac in aliis, excusare à mortali, non videtur negandum; licet Caiet. in summa, verbo Mendacium contrarium iudicet.

Sed quæres, quid sit dicendum, si Iudex contra propriam scientiam proferat sententiam in re graui, puta condemnando aliquem ad mortem secundum allegata & probata, quem certo nouit innocentem: Vtrum mortaliter peccet tanquam mentiens pernicioso in iudicio. Ad quod negatiue respondendum esse patet per tradita in præcedenti lib. 21. cap. 3. dub. 4. post Caiet. 2.2. quest. 67. art. 2. ac Soto lib. 5. De iust. & iure, quest. 4. art. 2. Ratio vero est: quia vt in Iudice duplex est persona: nimirum priuata, & publica: ita duplex est scientia, vna priuata, altera publica, & publicam habet vt Iudex, ex allegatis & probatis: vnde fit vt mirum videri nõ debeat, si quando sententiam profert tãquam Iudex, adeoq. secundum scientiam publicam, dicatur veram, non autem falsam proferre sententiam: dum profert eam secundum allegata & probata: etiam si id faciat contra priuatam scientiam. Verum tamen si conscientia dicitur ei, quod talem sententiam proferre nequeat, debet illam omnino deponere, antequam sententiam ipsam ferat: quoniam peccaret alioqui, iuxta antedicta in præced. lib. 19. tract. 2. cap. 11. reg. 3.

SECTIO II.

De mendacio accusatoris.

IN iudicio ex parte accusatoris seu actoris, datur perniciosum mortaleque mendacium, quando calumniose falsoque accusat, iuxta tradita per D. Thomam 2.2. quest. 68. art. 3. & per Sotum lib. 5. de iust. & iure, quest. 5. art. tertio, & Nauar. in Enchir. cap. 25. num. 31. secundum quem talis tenetur omnia damna subsecuta refarcire: quod idem habet Armilla in verbo Accusatio, num. 11. Possit autem quis iuxta D. Thomam in eod. art. 3. ad 1. aliquando per iustam ignorantiam in hoc excusari à peccato (& pariter ex Armilla ibidem) nempe quando accusationem institueret de falso, quod probabiliter putaret verum esse. Quamquam talis mortaliter peccaret, si vbi primum nouit falsitatem, non desistat ab accusatione, secundum Nauar. loco cit.

Secundum